

Sanja Vulić
Zagreb

TVORBENO MOTIVIRANE RIJEČI U
SUVREMENIM GRADIŠĆANSKOHRVATSKIM
KNJIŽEVNIM DJELIMA

UDK:821.163.42(436)

811.163.42'37(436)

Rukopis primljen za tisak 13. 11. 2020.

Izvorni znanstveni članak

Original scientific paper

Premda se smatra da povijest gradišćansko-hrvatske književnosti (odnosno do 1921. književnosti zapadnougarskih Hrvata) počinje već od 16. stoljeća, beletristika se na hrvatskom jeziku kontinuirano razvija od početka 20. stoljeća, točnije od g. 1903. kada je Mate Karal počeo objavljivati svoje kratke prozne crtice u *Kalendaru svete Familije*. Budući da se jezik gradišćansko-hrvatske književnosti znatnim dijelom temelji na čakavskim značajkama, čakavolozima je zanimljiv na svim jezičnim razinama. U ovom se radu analiziraju tvorbeno motivirane riječi u gradišćansko-hrvatskim književnim djelima u rasponu od stotinjak godina, od početka 20. stoljeća pa nadalje.

Ključne riječi: rječotvorje; književnost; gradišćanski Hrvati

UVODNA NAPOMENA

Premda se smatra da povijest gradišćanskohrvatske književnosti (odnosno do 1921. književnosti zapadnougarskih Hrvata) počinje već od 16. stoljeća (usp. Benčić 1998: 17-25), beletristika se na hrvatskom jeziku kontinuirano razvija od početka 20. stoljeća, točnije od g. 1903. kada je Mate Karal počeo objavljivati svoje kratke prozne crtice u *Kalendaru svete Familije* (*Ibid.* 275). Budući da se jezik gradišćanskohrvatske književnosti znatnim dijelom temelji na čakavskim značajkama, čakavolozima je zanimljiv na svim jezičnim razinama, pa tako i na razini rječotvorja. Primjeri iz rječotvorja koji se susreću u gradišćanskohrvatskim književnim djelima s jedne strane svjedoče o uporabi brojnih tvorbeno motiviranih riječi koje su uobičajene u hrvatskoj jezičnoj tradiciji, ali također i onih koje su karakteristične za gradišćanskohrvatske mjesne idiome i gradišćanskohrvatski književni jezik. Naravno, kao i inače u hrvatskom jeziku najplodnija je sufiksalna tvorba, a plodnost pojedinih sufiksa u znatnoj je mjeri sukladna onoj u normiranom književnom jeziku u Hrvatskoj, ali su odnosi među pojedinim tvorbenim elementima nerijetko različiti.

TVORBA IMENICA

Kao i inače u hrvatskom jeziku, i u gradišćanskohrvatskim je idiomima, pa tako i u književnosti plodna tvorba imenica sufiksom *-(a)c* koje označuju mušku osobu, vršitelja radnje, npr. od prezentske osnove glagola, npr. *pisac* od prezentske osnove nesvršenoga glagola 3. razreda V. vrste¹ *pisat(i)*: *onda je dostal službu kod županije kot pisac* (Karal, proza *Joško iz Štajerov*). Rjeđe su u toj semantičkoj skupini izvedenice od infinitivne osnove sufiksom *-l(a)c*, npr. *pilac* od infinitivne osnove nesvršenoga glagola 6. razreda I. vrste *pit(i)*: crtica naslovljena *Pave pilac* (Karal, *Crtice*, u okviru opširnije proze *Bartol i Pave*). Među izvedenicama od imeničkih osnova sufiksom *-(a)c* može se izdvojiti muški etnoid *pustinac* (Blažević, *Proza, Fratrovac*), *kemaljski pustinac* (Škrapić, *Obračun*, pjesma *Miloradić*). Od priloga je

¹ U hrvatskim su gramatikama glagoli po vrstama i razredima podijeljeni na različite načine. U ovom se radu slijedi podjela Stjepana Babića (1991: 681-695).

tim sufiksom izvedena imenica *potomac*, npr. *jedini potomac Klančarovoga roda*; *jedini potomac Jagodićevoga roda* (Čenar, *Svojemu svoj*). Mocijskom je tvorbom od osnove imenice ženskoga roda *srna* izvedena sufiksom *-(a)c* imenica *srnac* koja označuje životinju, npr. *A srnac nij nikako načinio željeni korak*. (Jandrišević, *Sličice*, proza *Kad sam još išao u lov*)², *lip mladi srnac* (Jordanić, *Dok nas smrt ne razluči*).

Susreću se i izvedenice sufiksom *-an(a)c* od prezentske glagolske osnove, npr. *Kad sam izdaleka zagledao poznanice; u krugu poznancev* (Šoretić, *Zamotana duša*) od glagola *poznat(i)*. Od osnove toponima, konkretno honorima *Egipat* na sinkronijskoj je razini izveden etnonim *Egiptomac* sa sufiksom *-om(a)c*, npr. *Fenicijani i Egiptomci* (Ig. Horvat, *Hiža rasipana po svitu*).

Općenito se može reći da je pri tvorbi imenica koje označuju mušku osobu vršitelja radnje plodan i sufiks *-āč*, npr. *popisač* od prefigiranoga svršenoga glagola 3. razreda V. vrste *popisat(i)*: *Onda ste vi 81 ljeto stari, – veli popisač*. (Ig. Horvat, *S perom kroz selo i život*, proza *Popiševanje ljudi*). Od nesvršenoga je pak glagola *stipat(i) se* izvedena imenica *stipač* koja pripada istoj općoj semantičkoj skupini: *nastao pravi noćni stipač* ‘skitnica’ (Blažević, *Proza, Anton Glavanić*). Istodobno je imenica *požrnjak* na tvorbenom rubu jer je izgubljena čvrsta formalna veza s glagolom³ od kojega je izvedena, npr. u okviru dijaloga likova: *A zapio si je, ti požrnjak!* (Ig. Horvat, *S perom kroz selo i život*, proza *Na jesenskom sajmu*).

Sufiks *-īk* može se susresti pri tvorbi imenica muškoga roda a-sklonidbe izvedenih od glagolskoga pridjeva trpnoga, npr. *ulovljen > ulovljenik: politički ulovljenik* (Zeichmann, *Mrtvi na odmoru*, proza *Pave na putu domom*).

Sufiksom *-nīk* od prezentskih se glagolskih osnova izvode imenice koje označuju mušku osobu, vršitelja neke radnje, npr. od prefigiranoga svršenoga glagola IV. vrste *umorit(i)* imenica *umornik: umorniki / samo se boju / da je ne ulovu* (P. Horvat, pjesma *Grih*). Istim se sufiksom od imeničkih osnova izvode imenice koje označuju mušku osobu s nekim uglednijim zanimanjem, npr. *farnik i školnik; pozvao i školnika* (Jandrišević, *Sličice*, proza *Kad sam i ja još bio dičak*), *farnik, pak školnik* (Ig. Horvat, *Iz naše stare*

² Taj autor usporedno rabi i polaznu imenicu ženskoga roda *srna*: *Gledam i gledam kude će srna dojtī*. (Jandrišević, *Sličice*, proza *Kad sam još išao u lov*)

³ Vjerojatno je riječ o glagolu *požrknuti*.

gore, proza *Rastok na farofu*). Izvedene su od osnova imenica *fara* i *škola*. Budući da je *fara* germanizam, *farnik* je hibridna izvedenica s domaćim sufiksom. Tvorenica *školnik* također se može smatrati hibridnom izvedenicom s romanskom osnovom.

U skladu s hrvatskom tradicijom od infinitivne se glagolske osnove sufiksom *-telj* izvode imenice koje označuju mušku osobu koja se bavi nekim intelektualnim zanimanjem, npr. od infinitivne osnove nesvršenoga glagola IV. vrste *vračiti* i prefigiranoga svršenoga glagola IV. vrste *zbuditi* izvedene su imenice *vračitelj* ‘liječnik’ i *zбудitelj*, npr. *vračitelj je ustvrdil kod diteta grižu* (Ig. Horvat, *Iz naše stare gore*, proza *Škoruš*), *Razvija se – velu vračitelj!*; *Naroda svoga, Božjega zбудitelj* (F. Sinković, *Otajni ribolov*, pjesma *Tajna života*).

Susreću se i izvedenice sufiksom *-an* koje označuju mušku osobu s nekom tjelesnom osobinom, npr. od osnove imenice *brada*: *Otpeljala me je do sobe, u koj je sidio bradan*. ‘bradati čovjek’ (Čenar, *Svojemu svoj*).

Od pridjevske su osnove sufiksom *-jāk* također izvedene imenice koje označuju mušku osobu s nekom osobinom. Nerijetko imaju pejorativan predznak, npr. od osnove pridjeva *pohlepan*, *ništvidan* i *nenavidan* izvedene su imenice *pohlepnjak*, *nenavidnjak* i *ništvidnjak* s jotiranjem na granici tvorbene osnove i sufiksa: *kad se stari pohlepnjak blamira; kako velik je broj nenavidnjakov* (Šoretić, *Ravno*), *Ti, ništvidnjak* (Blazović, *Tri drame. Koliko smo, to smo*). Toj skupini pripada i imenica *vodenjak* kojoj je tvorbeno značenje ‘on, ki ima vodenu krv’, a leksičko značenje ‘mlak čovjek, koji se lako asimilira, bez oduševljenja i ideala’, npr. *da se more reć da se je njim krv na vodu pretvorila, ter da su pravi vodenjaki* (Karal, proza *Joško iz Štajerov*).

Od skraćene osnove imenice *polovica* izvedena je sufiksom *-njāk* imenica *polovnjak* u značenju ‘on, ki ima polovicu stana (hiže)’. Karal usporedno rabi tvorenicu antonimnoga značenja *celovnjak*, koja je od pridjeva *cel*, *-a*, *-o* izvedena sufiksom *-ovnjāk*, u značenju ‘on, ki ima cieli stan (hižu)’: *Polovnjak je bil Bartol; Po četiri lieti je svoje pol hiže za cielu zaminjil, bil je sad celovnjak* (Karal, *Bartol teržac*).

Kao i inače u hrvatskom jeziku, uobičajeni su deminutivi koji su od imenica muškoga roda izvedeni sufiksom *-ić*, npr. od imenice *varoš* hibridna deminutivna izvedenica s osnovom koja je mađarizam i domaćim sufiksom: *k željeznaru u bližnji varošić* (Blažević, *Proza, Anton Glavanić*).

Imenica *ditić* na sinkronijskoj razini nije umanjenica, a usto je na tvorbenom rubu zbog gubljenja izravne značenjske veze između imenica *dite* i *ditić*. Naime, imenica *ditić* ne rabi se samo u značenju ‘muško dite, dičak’ nego češće u značenju ‘mladić, mladi neoženjeni muškarac’. Rabi je npr. Ig. Horvat: *sidu u jednom kutu ditići (Iz naše stare gore, proza Rastok na farofu)*.

U naslovu proze Ig. Horvata *Rastok na farofu* (knjiga *Iz naše stare gore*) sadržane su dvije izvedenice. Imenicu *farof* na sinkronijskoj je razini moguće izvesti od osnove imenice *fara* sufiksom *-of*. Imenica *rastok* izvedena je nultim sufiksom od prezentske osnove nesvršenoga glagola IV. vrste *rastočit(i)*.

Hibridna tvorenica muškoga roda a-sklonidbe *hrvatizam*⁴ (u značenju ‘hrvatstvo, ljubav prema hrvatskom narodu’) izvedena je od osnove domaćega etnonima *Hrvat* sufiksom stranoga podrijetla *-iz(a)m*, npr. *Hrvatizam, nij to grih!* (Miloradić, *Zibrane jačke*, pjesma *Va koli*).

U hrvatskom su jeziku općenito plodne izvedenice sufiksom *-ina* od pridjevnih osnova. Riječ je o imenicama ženskoga roda, obično u apstraktnom značenju. U gradišćanskohrvatskim su idiomima vrlo česte, pa tako i u književnim djelima, npr. *sunce va škurini* (Miloradić, *Zibrane jačke*, pjesma *Hvala braći*.), *nazvišćeval je buganj selskoga sluge ovu novinu* ‘novost’ (Ig. Horvat, *Iz naše stare gore, proza Rastok na farofu*), *niti je doživila / sjevernu svitlinu* ‘svjetlost’ (Šoretić, *Ravno*).

Sukladno očekivanjima, brojne su umanjenice ženskoga roda izvedene sufiksom *-ica*. Ovom prigodom izdvajam dvije fonološke inačice umanjenice izvedene tim sufiksom: *gajbica* i *galjbica*. Potonju npr. rabe moravski Hrvati: *Da laštovičku zapru / v galjbicu od zlata* (Vašak, *Va Frielištofi*). Sufiks *-ica* također je plodan pri tvorbi imenica koje označuju životinju. Od strane je toponimske osnove domaćim sufiksom *-ica* izvedena opća imenica *kanarica* ‘ptica koja potječe s Kanara, tj. Kanarskih otoka, kanarinac’. Riječ je o hibridnoj izvedenici ženskoga roda. Oba tipa izvedenica nalazimo u Ig. Horvata u istoj sintagmi: *ar bi živila kao kanarica u zlatnoj gajbici* (Ig. Horvat, *Hiža rasipana po svitu*). Zanimljivo je da se kod Vaška

⁴ Miloradić ne rabi tu riječ u značenju ‘posuđenica iz hrvatskoga, riječ koja pripada hrvatskomu jeziku i sl.’ nego u apstraktnom značenju ‘hrvatstvo, ljubav prema hrvatskomu narodu’.

susreće tvorbena inačica te hibridne izvedenice od stranoga toponima s domaćim sufiksom *-(a)k*, pa je zato muškoga roda, tj. *kanarak*, npr. *da jači kot kanarak (Va Frielištofi)*. Premda je frielištska realizacija *kanarak* nastala pod utjecajem češkoga *kanárek*, na sinkronijskoj je razini tvorbena motivirana riječ u Vaškovu frielištofskom idiomu.

Od prvoga dijela njemačkoga hodonima *Kärtner Strasse* domaćim je sufiksom *-ica* izvedena hibridna tvorenica *Kärtnerica* koja označuje isti hodonim u najužem središtu Beča, tj. ime ulice, npr. *prik Kärtnerice odšetali mimo Štefanske crikve (Čenar, Svojemu svoj)*. Sukladno očekivanjima sufiks *-ica* plodan je u mocijaskoj tvorbi, pa se npr. od muškoga etnonima *Cigan* izvodi ženski etnonim *Ciganica* koji je hibridna izvedenica. U gradišćanskohrvatskoj je književnosti ponekad zabilježen malim početnim slovom, npr. *A čer je kod nas povidala jedna ciganica, da su se to niki dan Longitolji jedni Bečani s teretnim automobilom ravno va lozu zavezli (Ig. Horvat, S perom kroz selo i život, proza Vrganji)*.

Od pridjevskih se osnova mogu izvoditi apstraktne imenice sa sufiksom *-ica*, npr. *vsakidašnjica: u našoj školarskoj svakidašnjici (Ig. Horvat, Iz naše stare gore, proza Pri prešanju)*. Od osnove odnosnoga pridjeva *slivov* izvedena je sufiksom *-ica* imenica ženskoga roda e-sklonidbe *slivovica*, npr. *naljao slivovicu u grlo (Čenar, Svojemu svoj)*.

Gradišćanskohrvatska imenica *čuvarnica* rabi se u značenju 'mjesto kade se čuvaju predškolska dica', pa je zato izvedena sufiksom *-arnica* od prezentske osnove nesvršenoga glagola 4. razreda V. vrste, npr. *čuvarnica / osnovna / glavna / sridnja škola (Čenar, Misi misli, pjesma Demokracija)*. Sufiksom *-nica* izvodi se imenica *vankušnica* 'navlaka za vankuš' od imeničke osnove (jer nije potvrđena uporaba pridjeva *vankušni*), npr. *našivala vankušnice (Ig. Horvat, Hiža rasipana po svitu)*.

Imenica s mjesnim značenjem *dočekaonica* 'prostor gdje se dočekuju pristigli putnici' izvedena je sufiksom *-aonica* od prezentske osnove prefigiranoga svršenoga glagola 4. razreda V. vrste *dočekat(i)*, npr. *je li ću na ipak dosta veliku daljinu vidjeti Juliju u dočekaonici (Čenar, Svojemu svoj)*.

U gradišćanskohrvatskim je idiomima, pa tako i u književnim djelima, vrlo plodan sufiks *-nja* pri tvorbi imenica ženskoga roda izvedenih od prezentskih osnova nesvršenih glagola I., IV. i V. vrste. Od nesvršenih glagola 3. razreda I. vrste je npr. izvođenje *tući > tučnja, vući > vučnja* s alternacijom *k / č* završnoga fonema osnove: *načelnik Mate je star i premiran za tuč-*

nju (Jordanić, *Dok nas smrt ne razluči*), *tučnja* (M. Šinković, *Na našoj Gori*, prema Vulić 2018: 178), *prestat će vučnja za svakidani kruh* (Ig. Horvat, *S perom kroz selo i život*, proza *Božićne misli*), *u rivnji i vučnji* ‘u guranju i navlačenju’ (Ig. Horvat, *Hiža rasipana po svitu*). Od glagola IV. vrste je npr. izvođenje *platit(i) > platnja*, *lovit(i) > lovnja*, *učit(i) > učnja* (odnosno u istom značenju fonološka inačica s protetskim *v-*, tj. *vučiti > vučnja*): *za svakoga dojde dan platnje* (Blažević, *Proza, Crtice iz žitka*), *lovnja* (M. Šinković, *Na našoj Gori*, prema Vulić 2018: 178), *ako ih nikako ne more goniti na red, na uredbu, na učnju* (Blažević, *Proza, Anton Glavanić*), *učnja za školu* (Zeichmann, *Želja*, proza *Črna ovca*), *učnja* (M. Šinković, *Na našoj Gori*, prema Vulić 2018: 178), *Škola, vučnja* ‘učenje’ (Škrapić, *Obračun*, pjesma *Braća*). Od nesvršenoga glagola 4. razreda V. vrste je npr. izvođenje: *rivat(i) > rivnja* u Ig. Horvata): *rivnja za prva, za zgornja mjesta* (*S perom kroz selo i život*, proza *Božićne misli*), *u rivnji i vučnji* (*Hiža rasipana po svitu*). Svi su navedeni primjeri glagolske imenice.

Lavička pak u svom pisanom jeziku temeljenom na frielištovskom idiomu rabi imenicu ženskoga roda *studnja*, koja je izvedena od skraćene pridjevne osnove sufiksom *-nja* (pod utjecajem češkoga jezika): *rano pri studnji s mrzlu vodu se umivali* (pjesma *Poslidnji put va Trihraste*).

Sufiks *-ba* plodan je pri tvorbi glagolskih imenica ženskoga roda (e-sklonidbe) od nesvršenih glagola 4. razreda V. vrste, npr. *minjat(i) > minjba* ‘mijenjanje, zamjena’, *vonjat(i) > vonjba* ‘smrad’: *da bi bili dali njeve dičake za naše za minjbu* (Blažević, *Proza, Anton Glavanić*), *dosta velika vonjba je va štali* (Karal, proza *Ivo Mandić Polovnjak*), *dišeš / vonjbu varoškoga prometa* (Čenar, *Mi svi*, pjesma *Hrvatskoj majki u Velikom Borištofu*). Također se taj sufiks susreće pri tvorbi glagolskih imenica izvedenih od infinitiva bez dočetnoga *-i* od nesvršenih glagola 4. razreda V. vrste, s jednačenjem po zvučnosti na tvorbenom šavu, npr. *trgat > trgadba*: *s ovim pitanjem smo trapili našega oca po trgadbi* (Ig. Horvat, *Iz naše stare gore*, proza *Pri prešanju*), *A jednoč se, na trgadbu, ukrao domom* (Ig. Horvat, *Hiža rasipana po svitu*), *Po trgadbi kipi mušt* (M. Šinković, pjesma *Kipi mušt*). Isto se može reći za tvorbu od nesvršenih glagola IV. vrste: *brojit(i) > brojidba*. Potonja se rabi u gradišćanskohrvatskom književnom jeziku, pa se susreće i u književnim djelima, npr. pjesma *Brojidba* (Čenar, *Misi misli*).

Također je plodan sufiks *-ija* pri tvorbi apstraktnih imenica e-sklonidbe, izvedenih od pridjevnih osnova, npr. *lakom > lakomija*, *nor > norija*,

ohol > *oholija*: *Za lakomiju drugih rad sudi* (Pokorný, *Ča dan donesie*, pjesma *Sudac*), *norija* (M. Šinković, *Na našoj Gori*, prema Vulić 2018: 178), *Puknut će od oholije* (Miloradić, *Zibrane jačke*, pjesma *Hvala braći.*), *slatku glazuru oholije*; *tvoja oholija* (Šoretić, *Zamotana duša*).

Dio izvedenica i-sklonidbe sufiksom *-ež*, koje pripadaju hrvatskoj jezičnoj starini, karakteristične su za današnje gradišćanskohrvatske idiome, te su sukladno tomu česte i u književnim djelima. Najčešća je među njima imenica *pratež*, koja je izvedena od nesvršenoga glagola 7. razreda I. vrste *prat*, npr. *u ovu pratež ćeš me ublić* (Ig. Horvat, *Veliki i mali*, proza *Poslidnji Hrvat*), *dobra zimska pratež* (Zeichmann, *Mrtvi na odmoru*, proza *Pave na putu domom*), *pratež* (M. Šinković, *Na našoj Gori*, prema Vulić 2018: 178), *samo osobno dugovanje, hranu, pratež ter postole* (Tažky, *Ferije na Dobrom Polju*). Tvorbeno joj je značenje '(o)no, ča se more prat'. U gradišćanskohrvatskim se govorima rabi imenica e-sklonidbe *mladina*, koja je od pridjevne osnove *mlad* izvedena sufiksom *-ina*. Kada je pak. F. Sinkoviću trebala rima s imenicom *pratež* poslužio se imenicom i-sklonidbe *mladež* koja je tvorbeno inačica imenice *mladina*. Tvorenice *mladina* i *mladež* izvedene su od iste pridjevne osnove i imaju isto značenje, ali se izvode različitim sufiksima. Zato je u Sinkovićevoj pjesmi *Protulićna raskoš*, kraj prvoga stiha *Oblikla je priroda novu pratež* u rimi sa zadnjim stihom te kitice *Raskošniju neg naša ženska mladež* (zbirka *Otajni ribolov*). Imenicu *mladež* Sinković je preuzeo iz Hrvatske, a inače je u gradišćanskohrvatskoj književnosti uobičajena izvedenica *mladina*, npr. *mladina, ditići i divojke* (Ig. Horvat, *Iz naše stare gore*, proza *Čerišnje su zrele*). Općenito se može reći da je sufiks *-ina* u gradišćanskohrvatskim idiomima plodan pri tvorbi apstraktnih imenica ženskoga roda s pridjevnom osnovom (npr. *novina* 'novost', *svitlina* 'svjetlost', *mrzlina*, hibridna izvedenica *škurina*), što potvrđuju i književna djela, npr. *drugoga dana je ova novina uzbudila selo* (Jordanić, *Dok nas smrt ne razluči*), *mrzlina, škurina* (M. Šinković, *Na našoj Gori*, prema Vulić 2018: 178), *Skromna svitlina petrolejske lampe* (Jordanić, *Dok nas smrt ne razluči*). Usporedno s *mrzlina* Šinković rabi tvorbeno inačicu *mrzloća* sa sufiksom *-oća* (*Na našoj Gori*, prema Vulić 2018: 178). Sekundarnom je sufiksacijom od imenice *strah* izvedena apstraktna imenica ženskoga roda *strahoća* sa sufiksom *-oća*, npr. *u najvećoj strahoći* (Jordanić, *Dok nas smrt ne razluči*). Naime, Jordanić imenicu *strahoća* rabi u značenju 'strah'.

Sufiks *-ōst* plodan je pri tvorbi imenica i-sklonidbe s apstraktnim značenjem, izvedenih od pridjevnih osnova, npr. *bedavost*, *zaostavnost* (izvedenica od pridjeva *zaostavan* koju Jandrišević rabi u značenju 'zaostalost'), *divljost*, *slipost*, *tvrdoglavnost* (od pridjeva *tvrdoglavan* koji je prihvaćen u gradišćanskohrvatskom književnom jeziku): *bedavost i zaostavnost; ča je krv u nami, divljost* (Jandrišević, *Sličice*, proza *Mi Hrvati*), *u tvojoj nezimjernoj sliposti* (Šoretić, *Zamotana duša*), *uz svu svoju tvrdoglavnost* (Blažević, *Proza, Anton Glavanić*). Od pridjeva *gruban* izvedena je sufiksom *-ōst* imenica ženskoga roda i-sklonidbe *grubnost*: *da lipimi ričami još već more upraviti nego grubnošću* (Blažević, *Proza, Anton Glavanić*).

Od nesvršenoga glagola VI. vrste *psovat(i)* izvedena je sufiksom *-ost* imenica ženskoga roda i-sklonidbe *psost* 'psovka'. Miloradić ju često rabi, npr. *Psost kad čuješ onde, strahovito mrsku, / Znat ćeš da i vrazi psuju po ugrsku* (*Zibrane jačke*, poema *Naša teta Kate*), *Ča čini bedak, Kad mu čuješ psost ?* (*Zibrane jačke, Psost.*).

Od pridjevskih osnova izvode se i apstraktne imenice ženskoga roda e-sklonidbe sa sufiksom *-ščina*, kao npr. hibridna izvedenica *modernščina* u dijalogu likova Ig. Horvata: *Meni se jur zdavno čemeri od ove modernščine* (*S perom kroz selo i život*, proza *Hrvatski razgovor*).

Od starovisokonjemačkoga *buhsa* razvila se u hrvatskom jeziku *pukša*, koja je uobičajena u hrvatskoj jezičnoj starini i u gradišćanskohrvatskim idiomima. Na sinkronijskoj je razini tvorbeno motivirana jer se može izvesti sufiksom *-ša* od skraćene prezentske osnove svršenoga glagola II. vrste *puknut(i)*, npr. *pukša puca* (Miloradić, *Jačke*, pjesma *Zapisali su me...*), *Iz boja je bilo čuda pukšov doma* (Blažević, *Proza, Anton Glavanić*), *pukneš iz pukše* (Ignac Horvat, *Iz naše stare gore*, proza *Čerišnje su zrele*). U današnjem je normiranom književnom jeziku u Hrvatskoj prihvaćena fonološka inačica *puška* s premetanjem *kš > šk*, tj. *pukša > puška*. Na taj se način izgubila formalna veza s glagolom *puknuti* pa je *puška* tvorbeno nemotivirana riječ. Prihvaćena je u gradišćanskohrvatskom književnom jeziku (usporedno s *pukša*), a rabe ju i pojedini gradišćanskohrvatski pisci, npr. *Dočuo sam, da se Mate rado školja s puškom* (Jandrišević, *Sličice*, proza *Sličice iz Stinjakov*), *Pušku na vijeke obisi* (Škrapić, *Obračun*, pjesma *Stari lugar*).

Pri tvorbi imenica e-sklonidbe susreće se i sufiks *-a*, npr. od prezentske osnove nesvršenoga glagola IV. vrste *srdit(i) se > srda*: *ča bi imali uzroka*

na *srdu* (Jandrišević, *Sličice*, proza *Mi Hrvati*), *njegova srda se je namah rastalila* (Ig. Horvat, *Hiža rasipana po svitu*).

Od prezentske osnove svršenoga glagola IV. vrste *posudit(i)* izvedena je glagolska imenica *posuda* u značenju ‘posudba’ koju rabi Ju. Baláž, npr. u naslovu pjesme *Posuda* (zbirka *Vrat'anje domuom*), u kojoj je iz konteksta jasno da se riječ *posuda* rabi u značenju ‘posudba’ (počinje stihom *Posud, bratac, stovicu* ‘posudi, brate, stoticu, tj. novčanicu od sto kruna’).

Sufiks *-išće* se susreće pri tvorbi izvedenica srednjega roda s domaćom osnovom kao što je npr. izvedenica *drvališće* ‘drvarnica’, npr. *Za lopom drvališće* (Karal, proza *Ivo Mandić Polovnjak*). Riječ je o sekundarnoj izvedenici od osnove imenice *drvalo* koja se rabi u istom značenju. Hibridna je tvorenica *fajfišće* koja je izvedena od osnove imenice *fajfa* koja je germanizam (njem. *Pfeife*), npr. *a fajfu s dugim fajfišćem u ruke* (Ig. Horvat, *Iz naše stare gore*, proza *Rastok na farofu*), *s fajfom na dugom fajfišću* (Jordanić, *Dok nas smrt ne razluči*).

Među imenicama srednjega roda izdvajam i tri izvedene od nesvršenih glagola I. vrste: *pilo*, *spalo* ‘spavanje’ i *jilo*, koje su izvedene sufiksom *-lo*. Imenica *pilo* izvedena je od infinitivne osnove glagola 6. razreda I. vrste *pit(i)*: *tomu je krivo pilo, ništ drugo neg pilo* (Karal, *Pave pilac*), *Serviranje pila*; *U glavi i želucu sam ćutio, da bi se bio morao najzadržati pri pilu* (Čenar, *Svojemu svoj*). Imenica *spalo* izvedena je od infinitivne osnove glagola 7. razreda I. vrste *spat(i)*: *A saki dan pred spalom molili* (Lavička, pjesma *Svieta noć*). Imenica *jilo* izvedena je od skraćene osnove glagola 1. razreda *jist(i)*, pz. *jim*: *jilo / pilo* (Čenar, *Misi misli*, pjesma *Pinez*).

Od prezentske osnove nesvršenih glagola IV. vrste izvode se imenice sufiksom *-stvo*, npr. *vračiti* > *vračtvo* ‘lijek’ (s redukcijom (*čs* > *č*): *dobro vračtvo proti ovom betegu* (Ig. Horvat, *Iz naše stare gore*, proza *Škoruš*).

Zbirne se imenice, koje su gramatički srednjega roda jednine, nerijetko izvode sufiksom *-je*. Tako je npr. od osnove imenice *sliva*⁵ sufiksom *-je* izvedena zbirna imenica *slivlje* s epentetskim *l* kao vrstom jotiranja, npr. u Ig. Horvata: *kad sam pasal krave pod slivljem* (*Iz naše stare gore*, proza *Božje drivce*), *pod slivljem* (*Veliki i mali*, proza *Poslidnji Hrvat*), *iz vinograda van*

⁵ Imenica *sliva* u hrvatskom je jeziku bila uobičajena bez provedenih dviju glasovnih promjena (*sliva* > *sljiva* > *šljiva*). Još uvijek se starija inačica *sliva* rabi u različitim hrvatskim arhaičnijim govorima (posebice čakavskim), pa tako i u gradišćanskohrvatskim idiomima.

pod slivlje (*Hiža rasipana po svitu*). Naravno, taj autor rabi i polaznu imenicu *sliva*, npr. *pobere svoje sedmere slive (S perom kroz selo i život, proza U potu obraza)*.

U gradišćanskohrvatskim su idiomima česte tvorenice srednjega roda koje su izvedene od svršenih glagola, npr. sa sufiksom *-nje* od infinitivne osnove glagola 3. razreda V. vrste, npr. *pokazat(i) > pokazanje* ‘svjedodžba’: *pokazanje, ko je na leta dobil* (Karal, *Študentić Šime*), također sa sufiksom *-enje* od prezentske osnove glagola IV. vrste, npr. *pomiriti > pomirenje* ‘pomirba’, *poželjiti > poželjenje: Ovako je pomirenje, moremo reći, došlo kot samo od sebe*. (Blažević, *Proza, Anton Glavanić*), *Velikim poželjenjem sam pograbio za slanimom* (Čenar, *Svojemu svoj*).

Česte su i izvedenice od infinitivne osnove nesvršenih glagola V. vrste sa sufiksom *-nje*, npr. *odibirati > odibiranje* ‘izbor’, *stipati se > stipanje* ‘skitnja’: proza *Odzivki odibiranja* (Ig. Horvat, *S perom kroz selo i život*), *stipanje još jako mladih dičakov* (Blažević, *Proza, Anton Glavanić*).

Premda nije svojstven hrvatskim govorima (osim pojedinim štokavskim, koji su pod utjecajem srpskoga), u hrvatskom je standardnom jeziku prihvaćen sufiks *-če*, uglavnom pri tvorbi imenica koje označuju mlado biće, a koje su gramatički srednjega roda. Odatle je u pojedinim primjerima prihvaćen u gradišćanskohrvatskom književnom jeziku, premda ga nema u gradišćanskohrvatskim mjesnim govorima, npr. *pastirče, svinjče* (izvedenih od osnova imenica *pastir* i *svinja*). Upravo se ti primjeri susreću i u književnim djelima, npr. *pastirče mlado se tužilo* (Kokošić, *Vrime teče*, pjesma *Dogodaj kod Betlehema*), *u lopi shranjeno mlado svinjče; teta Marga je krmila i čuvala svinjče* (Jordanić, *Dok nas smrt ne razluči*).

Premda je Miloradić u dijelu svojih pjesama bio pod utjecajem epskih narodnih pjesama u kojima je nerijetko nominativni oblik zamijenjen vokativnim, u njegovu stihu *K domu krene starče ter se jako pašći, / Da si staru vidi va kraljevskom plašći* (*Zibrane jačke*, pjesma *Morska vladarica*) oblik *starče* ipak ne treba smatrati vokativnim oblikom imenice *starac* nego izvedenicom srednjega roda sa sufiksom *-če* u značenju ‘starčić’. Tako pojavnost sufiksa *-če* u gradišćanskohrvatskih autora zapravo možemo pratiti već od Miloradića.

Pri prefiksnoj tvorbi imenica muškoga roda obično se u gradišćanskohrvatskim književnim djelima susreće prefiks *su-*, npr. *suškolar, suulovljenik, suzarobljenik, subrat*, npr. *njegovi suškolari* (Ig. Horvat, *Hiža rasi-*

pana po svitu), negdo od njegovih suulovljenikov; bilo komu od suzarobljenikov (Zeichmann, Mrtvi na odmoru, proza Pave na putu domom), Subrate, Pave (Slavić, Plajgorski zvon, pjesma Subratu Pavi na zlatu mašu).

Prefiks *pred-* susreće se u književnim djelima pri tvorbi imenica muškoga i ženskoga roda, npr. hibridne tvorenice *kip* > *pretkip* ‘uzor’ (s jednačenjem po zvučnosti na tvorbenom šavu), i *soba* > *predsoba* ‘predsoblje’: *Moj otac je za mene svenek bio pretkip.*; *Iz prostrane predsobe* (Čenar, *Svojemu svoj*). Tvorenice *pretkip* i *predsoba* su hibridne jer su polazne riječi *kip* i *soba* mađarizmi (mađ. *kép* u značenju ‘slika’ i *szoba* ‘soba’), neovisno o činjenici što je *soba* u gradišćanskohrvatski književni jezik preuzeta iz Hrvatske jer se u Gradišću u tom značenju rabi riječ *hiža*. Doslovce bi značenje riječi *pretkip* bilo ‘*predslika’ s prenesenim značenjem ‘uzor’.⁶

Pri prefiksnoj tvorbi imenica plodan je npr. i prefiks *nad-*. Navodim primjer tvorenice ženskoga roda *nadsestra*: *Ona posluje dalje u bolnici kao nadsestra.* (Ig. Horvat, *Hiža rasipana po svitu*).

Prefiksarno-sufiksarnom tvorbom izvedena je imenica *znoglje* ‘podnožje’ s prefiksom *z-* i sufiksom *-lje* koji se vežu s osnovom imenice *noga*, a tvorbeno je značenje ‘(o)no, ča je z noge (s noge)’, tj. ‘podnožje’, npr. *na znoglja brižičev* (Ig. Horvat, *Iz naše stare gore, proza Legenda o staroj gori*).

U gradišćanskohrvatskom se književnom jeziku rabe imenice muškoga roda *činitelj* i *zločinitelj*. Zato je imenica *zločinitelj* nastala čistom složenom tvorbom s tvorbenim značenjem ‘činitelj zla’. Prva osnova te složenice jest osnova *zl-* poimeničenoga pridjeva *zlo*. Ta je osnova spojnikom *-o-* povezana s drugom tvorbenom osnovom *činitelj*. Prema *Gradišćanskohrvatsko-hrvatsko-nimškom rječniku* u gradišćanskohrvatskom se književnom jeziku složenica *zločinitelj* rabi u značenju ‘razbojnik, zločinac’. Miloradić ju rabi u značenju ‘vrag’, npr. u pjesmi naslovljenoj *Zločinitelj nima mira! (Zibrane jačke)*. To je ujedno i zadnji stih triju središnjih kitica tê pjesme, kojih kontekst jasno pokazuje značenje složenice, npr. u drugoj kitici u pjesmi: *O skadžljivci, hipokrite! / Vsaka čut vam na zlo smira ... / Zločinitelj nima mira!*

Na sinkronijskoj razini čistoj složenoj tvorbi pripada i složenica *uljemazanje* ‘pomazanje, pomast’, s prvom imeničkom osnovom *ulj-* imenice

⁶ Pritom valja napomenuti da je prefiksarna tvorenica *pretkip* u značenju ‘uzor’ djelomice nastala po uzoru na mađarske složenice *mintakép* i *példakép* u istom značenju. Ali, na sinkronijskoj razini *pretkip* u gradišćanskohrvatskom jest tvorbeno motivirana riječ.

srednjega roda *ulje*. Budući da nije riječ o sraslici, ta je tvorbena osnova spojnikom *-e-* povezana s drugom tvorbenom osnovom koju čini glagolska imenica *mazanje*, npr. *sveto uljemazanje* (Blažević, *Proza, Anton Glavanić*).

Među tvorenicama složeno-sufiksalne tvorbe muškoga roda izdvajam primjere s prvom pridjevnom osnovom (pridjevi *mlad, zlat*), spojnikom *-o-*, drugom osnovom imenice *maša* i sufiksom *-nik*, tj. *mladomašnik* i *zlatomašnik*: *Vo ljeto nije bilo mlade maše, / U biskupiji mladomašnika* (F. Sinković, *Otajni ribolov*, pjesma *Ne ljubi svit*), pjesma *Zlatomašniku* (F. Sinković, *Otajni ribolov*), pjesma *Zlatomašniku Štefanu Geošiću* (Slavić, *Plajgorski zvoni*)⁷.

Izdvajam i tvorenicu složeno-sufiksalne tvorbe *dvogrošaš* ‘novčić u vrijednosti dva groša’ s prvom brojevnom i drugom imeničkom osnovom koje su međusobno povezane spojnikom *-o-*, a nakon druge osnove slijedi sufiks *-aš*: *gleda na dvogrošaš* (Bintinger, *Na kratki, proza Šiling i groš*).

Nulti sufiks sudjeluje pri tvorbi složeno-sufiksalne tvorenice muškoga roda *mesopust* s prvom tvorbenom osnovom *mes-* od imenice *meso*, koja je spojnikom *-o-* povezana s drugom tvorbenom osnovom koja je prezent-ska osnova svršenoga glagola IV. vrste *pustiti*. Nulti se sufiks veže uz drugu tvorbenu osnovu. Tvorenicu *mesopust* rabi se u gradišćanskohrvatskim mjesnim govorima i književnom jeziku, te se sukladno tomu susreće u književnim djelima, npr. *za dođući mesopust* (Ig. Horvat, *Iz naše stare gore*, proza *Rastok na farofu*), *Na mesopust* (Jagšić, prozni dio koji prethodi pjesmi *Kis ti Hand*). I inače su česte tvorenice složeno-sufiksalne tvorbe s prvom imeničkom i drugom glagolskom osnovom koje su povezane spojnikom *-o-* te s nultim sufiksom. Neke su od njih načinili sami autori, npr. tvorenicu *jezikoslov* nalazimo kod Blazovića: *pamet jednoga jezikoslova*⁸ (*Slike i sudbine*, proza *Misli se radjaju u glavi*). Ima i hibridnih tvorenica toga tvorbenoga tipa kao npr. *loromet* s tvorbenim značenjem ‘on, ki mete

⁷ Pritom valja pripomenuti da Slavić usporedno rabi pridjeve *zlat, zlata* i *zlatan, zlatna* kao inačice, npr. *na ov veliki dan tvoje Zlate maše; i svečuje s tobom zlatnu svetu mašu* (pjesma *Zlatomašniku Štefanu Geošiću*). U tvorbenoj analizi valja dati prednost pridjevu *zlat* zato što je karakterističan za gradišćanskohrvatske idiome, pa je moguća tvorbena analiza na sinkronijskoj razini.

⁸ U gradišćanskohrvatskom književnom jeziku prihvaćena je tvorenicu *jezikoslovac* iz hrvatskoga standardnoga jezika.

lor' ('dimnjak'), npr. *dimnjačar ili loromet* (Ig. Horvat, *S perom kroz selo i život*, proza *Matura*). Tu je prva tvorbeno osnovica germanizam, tj. imenica *lor* 'dimnjak'⁹, a druga je tvorbeno osnovica prezentska osnovica nesvršenoga glagola 1. razreda I. vrste *mest(i)*.

Među imenicama srednjega roda koje su načinjene složeno-sufiksalskom tvorbom navodim primjer *dvokolce* 'bicikl'. Prva je tvorbeno osnovica *dv-* od glavnoga broja *dva* spojnikom *-o-* povezana s drugom tvorbenom osnovom *kol-* od imenice *kolo*. S drugom tvorbenom osnovom veže se sufiks *-ce* za tvorbu imenica srednjega roda. Prva tvorbeno osnovica označuje brojno stanje onoga što je označeno drugom, tj. imeničkom osnovom. Tvorenicu *dvokolce* rabi npr. Ig. Horvat u svojoj prozi naslovljenoj *Dvokolce na selu* (knjiga *S perom kroz selo i život*).

U realizacijama *stariotac*, *staramati*, *staramajka*, *stariotarji* i sl. dekliniraju se oba člana tih rodbinskih naziva koji semantički predstavljaju jednu riječ. Zato su oni produkt sintaktičko-semantičke tvorbe neovisno o tom pišu li se sastavljeno kao jedna riječ, ili kao dvije. U nominativu se gotovo redovito pišu sastavljeno, npr. *počel je stariotac* (Ig. Horvat, *Iz naše stare gore*, proza *Božje drvice*), *Staramati spravljala se je jur dugo k svojoj kćeri* (Bintinger, *Na kratki*, proza *Doma je najbolje*), u didaskaliji *Stariotac u starom stolcu* (Blazović, *Tri drame. Hiža Drašković*), *moj stariotac* (Šoretić, *Ne znati, odakle smo*, proza *Koljnofski vjetar ili dojeti domom u Koljnof*), *Moja staramajka* (Šoretić, *Zamotana duša*), *Mišliš da je moj stariotac dohadjao na ove velike sajme; Nje mati, ada moja staramati* (Čenar, *Svojemu svoj*), *i stariotac* (Zeichmann, *Mrtvi na odmoru*, proza *Pave na putu domom*). Iznimke su rijetke, npr. *da im prije spavanja stari otac još nešto pročita* (Jordanić, *Dok nas smrt ne razluči*).

U ostalim se padežima susreću dvojaka rješenja, čak i u istoga autora, npr. *Za bolesnu starumajku* (Weidinger, *Prik plota*, pjesma *Hvala*), *za starogaoca* (Zeichmann, *Mrtvi na odmoru*, proza *Pave na putu domom*), *stan mojih starihstarih* (Tažky, *Moj rodni kraj*), *pohodi njegovoga starogaoca* (Šoretić, *Blizu je vrime*, prozni opis u tekstu *Bog, jaslice i krhotine*), ali: *Tvojega staroga oca nećeš pitat?* (Šoretić, *Stari vuk*), *stelja staroga oca*

⁹ Skok (1973: 138) donosi primjere germanizma *ror* u značenju 'dimnjak' u hrvatskom jeziku. Smatra da se ta posuđenica razvila od starovisokonjektorijemačkoga *rôre*. Odatle se disimalicijom likvida razvilo *ror* > *lor*.

(Šoretić, *Blizu je vrime*, proza *Od velikoga do Maloga Jezuša*). Navedeni primjeri ipak pokazuju da je i u ostalim padežima češće sastavljeno pisanje, premda se dekliniraju oba člana rodbinskoga naziva.

Da npr. naziv *stariotac* pripada sintaktičko-semantičkoj tvorbi pokazuje i odnosni pridjev *staroočev* u kojem su pridjevna i imenička osnova povezane spojnikom *-o-*, a s drugom, imeničkom osnovom veže se sufiks *-jev*, pa je taj odnosni pridjev tvoren složeno-sufiksalsnom tvorbom (s jotiranjem na granici druge tvorbene osnove i sufiksa), npr. *od dima staroočeve fajfe* (Šoretić, *Blizu je vrime*, proza *Od velikoga do Maloga Jezuša*).

TVORBA PRIDJEVA I BROJEVA

Dio se opisnih pridjeva tvori od glagolske prezentske osnove sufiksom *-(a)n*, npr. od prezentske osnove nesvršenoga glagola IV. vrste *učit(i)* > *učan* ‘učen, školovan’: *učni ljudi* (Ig. Horvat, *Iz naše stare gore*, proza *Stara gora umre*). Sufiksom *-jen* izveden je npr. glagolski pridjev od prezentske osnove *zaostav-* svršenoga glagola IV. vrste *zaostavit(i)* ‘ostaviti, napustiti’ > *zaostavljen* s glasovnom promjenom jotiranja, konkretno epentetskoga *l* na tvorbenom šavu, npr. *zaostavljen stan* ‘napuštena kuća’ (Blažević, *Proza, Anton Glavanić*).

Od osnove imenice *turam* izveden je sufiksom *-en* odnosni pridjev *turmen*, npr. *da su turmene ure odbile drugu uru* (Čenar, *Svojemu svoj*), a od osnove imenice *tanac* sufiksom *-jen* odnosni pridjev *tančen* ‘plesni’ s jotiranjem *cj* > *č* na granici tvorbene osnove *tanc-* i sufiksa *-jen*, npr. *u tančeni dvorana* ‘u plesnim dvoranama’ (Horvat, *Hiža rasipana po svitu*), *u neki restaurant ili tančeni klub* (Zeichmann, *Mrtvi na odmoru*, proza *Pave na putu domom*).

Od osnove imenice *vjetar* izveden je sufiksom *-nī* određeni odnosni pridjev *vjetrni*, npr. *dva vjetrne maline* (Ig. Horvat, *S perom kroz selo i život*, proza *Visti noćnoga čuvara*).

Prezentska osnova svršenoga glagola 3. razreda I. vrste *zateć(i)* ‘nateći, nateknuti’ služi kao tvorbeni osnovi glagolskoga pridjeva *zatečen* ‘natečen’ koji se izvodi sufiksom *-jen*. Na tvorbenom šavu provodi se jotiranje *kj* > *č*, npr. »*Jože, Jože! ča to imaš na nosu*« – *je zaviknul, ar mu je bil vas zatečen, črljen* (Karač, proza *Ivo Mandić Polovnjak*).

Sufiks *-ev* sudjeluje pri tvorbi odnosnih pridjeva, npr. od osnove *ulj*-imenice *ulje* izveden je odnosni pridjev *uljev*: *ki je bio izrizan od uljevoga driva* (Čenar, *Svojemu svoj*).

Sufiks *-ast* također se veže s imeničkim osnovama, npr. od osnove *buč*-imenice *buča* izveden je pridjev *bučast* s tvorbenim značenjem 'on, ki ima glavu tvrdu kot buča', odnosno s leksičkim značenjem 'tvrdoglav', npr. *on vam je tako bučast* (Blažević, *Proza, Anton Glavanić*).

Glavni brojevi druge dekade u gradišćanskohrvatskim se govorima i u književnom jeziku izvode sufiksom *-najst* od glavnih brojeva prve dekade: *dvanajst, trinajst* itd., npr. *Trinajst uzroka* (Škrapić, *Obračun*), *osamnajst* (Pokorný, *Nuovo Selo se smije*). Njihovi redni brojevi imaju pridjevu sklonidbu, npr. *u dvanajstu uru* (Ig. Horvat, *Iz naše stare gore*, proza *Rastok na farofu*), *pri zaokretu devetnajstoga stoleća* (Ig. Horvat, *Iz naše stare gore*, proza *Stara gora umre*). Pod utjecajem hrvatskoga standardnoga jezika pojedini gradišćanskohrvatski autori rabe inačice s *-naest*, npr. *dvanaest dice* (Blažević, *Proza, Vas žitak s korbom po svitu*), *petnaest prašćicev* (Bintinger, *Na kratki*, proza *Doma je najbolje*), *oko šesnaest ljet* (Jordanić, *Dok nas smrt ne razluči*), *jedanaest po broju* (Slavić, *Plajgorski zvoni*, pjesma *Moj pradjed Pave Kuzmić*).

TVORBA GLAGOLA

Sufiksom *-at(i)* izvode se najčešće glagoli 4. razreda V. vrste, i to od različitih osnova. Tako je npr. od osnove imenice muškoga roda *snig* izveden nesvršeni glagol *snigat(i)*: *je li je curilo, snigalo ili žgalo sunce* (Čenar, *Svojemu svoj*).

Glagol IV. vrste *živarit(i)* s tvorbenim značenjem 'kumaj (tj. jedva) biti živ' izvodi se od pridjevske osnove sufiksom *-arit(i)*, npr. *Prost živari naš jezik* (Miloradić, *Zibrane jačke*, pjesma *Naš jezik*).

Nesvršeni glagoli VI. vrste mogu se izvoditi od imenica, npr. sufiksom *-evat(i)* izveden je nesvršeni glagol *maševat* od osnove imenice *maša*: *Jahat bez ostrugov je onako kao kad bi išli maševat bez mašnoga rublja*. (Jandrišević, *Sličice*, proza *Iz Sandžaka*).

Vrlo su česti primjeri prefiksalne tvorbe svršenih glagola od nesvršenih, npr. s prefiksom *za-*: *pred Bogom za sve vijeke zaigrao svoju sriću* 'proigrao' (Ignac Horvat, *Hiža rasipana po svitu*).

Pisci iz Novoga Sela u Slovačkoj, koji jezik svojih djela temelje na svom mjesnom govoru, rabe prefiks *roz-* koji je posuđen iz slovačkoga, npr. u Pokornoga *rozajt se* ‘razići se’ (*Nuovo Selo se smije*), *rozmislit* ‘razmisliti’; *rozviesat* ‘razvezati’ (*Novosielski kipci*, prema Vulić 2001: 43). Ako polazni glagol počinje bezvučnim fonemom realizira se prefiks *ros-* kao alomorf prefiksa *roz-*, tj. kao rezultat jednačenja po zvučnosti na tvorbenom šavu, npr. *rosprodat* ‘rasprodat’ (*Nuovo Selo se smije*).

Sekundarnom se prefiksacijom od svršenoga glagola IV. vrste *rodit(i) se* tvori svršeni glagol *narodit(i) se* s istim značenjem, npr. *on se je narodio na samu Antonovu* (Blažević, *Proza, Anton Glavanić*), *kad se je Regina narodila*. (Šoretić, *O Bog*).

Plodna je prefiksarno-sufiksarna tvorba od imeničkih osnova, npr. od imenice *pinez* s prefiksom *-u* i sufiksom *-it(i)* svršeni glagol IV. vrste *upinezit* ‘unovčiti’: *od urodje se nij’ moglo već upinezit, neg ki kablič pšenice ali jarca* (Karal, *Bartol teržac*). Od imenice *veruge* tvoren je s prefiksom *za-* i sufiksom *-it(i)* svršeni glagol IV. vrste *zaveružit(i)*, npr. *Kad smo tamo došli, bila su putna vrata zaveružena*. (Ig. Horvat, *S perom kroz selo i život*, proza *Nešto o kiritofi*).

U gradišćanskohrvatskim se idiomima, posebice u mjesnim govorima u Austriji i u gradišćanskohrvatskom književnom jeziku, rabi veća skupina glagola koji su zapravo doslovne prevedenice iz njemačkoga, ali su istodobno na sinkronijskoj razini tvorbeno motivirani. Tako je npr. prema njem. *zusammenkommen* načinjen svršeni glagol *skupadojt(i)*. Prilog *skupa* prikladnije je smatrati prefiksom *skupa-* nego prvom osnovom pa u takovim slučajevima možemo govoriti o prefiksarnoj tvorbi. Glagoli s prefiksom *skupa-* većinom označuju neku zajedničku radnju, što pokazuje i primjer *Onda su skupadošli svi dičaki našega kraja* (Ig. Horvat, *Iz naše stare gore*, proza *Pri prešanju*). Na isti se način tvore i nesvršeni glagoli kao npr. *skupasidat(i)*: *da smo se po principu slučajnosti skupasidali* (Čenar, *Svojemu svoj*).

Njemački glagol *zurückhalten* poslužio je kao predložak za gradišćanskohrvatski nesvršeni glagol *najzadržat(i)* koji se također na sinkronijskoj razini može smatrati tvorbeno motiviranom tvorenicom s prefiksom *najzadrž-*.

Označuje radnju kojom se od nečega udaljava. U primjeru koji slijedi doslovce znači ‘suzdržavati se’: *U glavi i želucu sam ćutio, da bi se bio morao najzadržati pri pilu* (Čenar, *Svojemu svoj*).

Na sinkronijskoj je razini tvorbeno motiviran i svršeni glagol *dolistat(i)* ‘sići’. Tu također prilog *doli* možemo smatrati prefiksom, a glagol *dolistat(i)* prefiksalsnom tvorenicom na sinkronijskoj razini. Prefiks *doli-* rabi se pri tvorbi glagola koji označuju gibanje, djelovanje od gore prema dolje. Rabi ga npr. u dijalogu svojih likova Ig. Horvat: *Ali ja moram jur ovde dolistat. (S perom kroz selo i život, proza Hrvatice med sobom).*

Pri tvorbi glagola susreće se i prefiksalsno-složena tvorba kod koje je prva osnova oblik u akuzativu (nakon prijedloga koji služi kao prefiks), a druga je osnova glagol. Mogu se smatrati i sraslicom, npr. svršeni glagol *upametzet(i)* ‘opaziti’, npr. *Danas sam upametzela, da kad je doba u školu pojt, se spravi i projde* (Blažević, *Proza, Anton Glavanić*).

TVORBA NEPROMJENJIVIH RIJEČI

U gradišćanskohrvatskim književnim djelima nerijetko se susreću prilozi nastali srastanjem dvije ili više riječi, npr. *prljekoč* ‘nekoč’ i *nasvezadnje* ‘na kraju’, npr. *A prljekoč sam bio drugi človik*, (Čenar, *Svojemu svoj*), ili u dijalogu likova: *Pak nasvezadnje, kad bi se moralo polako jur počet sijat* (Ig. Horvat, *S perom kroz selo i život, proza Hrvatski razgovor*).

Otvoreno je pitanje treba li oblik *kašnje* smatrati tvorbeno motiviranim na sinkronijskoj razini budući da se obično ne susreće pozitiv *kasno* (premda nije u potpunosti isključen iz uporabe), npr. *pol stoljeća kašnje* (Šoretić, *Blizu je vrime*, proza *Od velikoga do Maloga Jezusa*), *kašnje sve jače* (Zeichmann, *Mrtvi na odmoru*, proza *Pave na putu domom*), *O njoj će još kašnje biti govora*. (Zeichmann, *Želja*, proza *Črna ovca*), *a kašnje se pak / va njega opet doselili* (Bölcs, *Jantarska ciesta*, pjesma *Židanski turam*), *čuda kašnje* (Vašak, zbirka *Va Frielištofi*, proza *Brukvice*). U gradišćanskohrvatskom je književnom jeziku usporedno prihvaćena i tvorbeno inačica *kasnije* koja se rabi ne samo u normiranom hrvatskom književnom jeziku nego i u gradišćanskohrvatskim štokavskim govorima (npr. u dijelu južnoga Gradišća poznatoga pod imenom Vlahija). Rabe ju i pojedini pisci, npr. *Kasnije joj je Miho zajedno s njegovom ženom prouzročio mnoge tuge*. (Blazović, *Od Vulke u Velebit*). Škrapiću je poslužila i pri gradnji rime, npr. *Lita kasnije je u rimi s boj se nek bije* (*Po dugoj cesti*, pjesma *Po dugoj cesti*).

Srastanjem imenica *Jezuš*, *Marija* i *Jožef* nastala je nepromjenjiva riječ (koja se ne sklanja), tj. usklik divljenja *Jezušmarijajožef* u razgovorima likova, npr. *Jezušmarijajožef, ovoj j' človik!* (Ig. Horvat, *S perom kroz selo i život*, proza *Na jesenskom sajmu*), *Jezušmarijajožef, ove žene!* (*S perom kroz selo i život*).

Prilog *nasvezadnje* 'na kraju krajeva' također je sraslica, npr. *Pak nasvezadnje, kad bi se moralo polako jur početi i sijati* (Ig. Horvat, *S perom kroz selo i život*, proza *Hrvatski razgovor*).

ZAKLJUČNA NAPOMENA

Rječotvorje u gradišćanskohrvatskim književnim djelima u znatnoj mjeri slijedi tvorbene obrasce i primjere iz gradišćanskohrvatskoga književnoga jezika. To se ponajprije odnosi na pisce u Austriji. Tek se dio autora u austrijskom Gradišću oslanja na tvorbena rješenja u normiranom književnom jeziku u Hrvatskoj, a još ih se manji broj oslanja na tvorbena rješenja u svojim mjesnim govorima (osim pri jezičnoj karakterizaciji svojih prozih ili dramskih likova). Većina pak ostalih autora (rodом iz Mađarske, Slovačke i Češke, odnosno Moravske) uglavnom slijedi tvorbene obrasce u svojim mjesnim govorima.

VRELA

Baláž, Juro (2013): *Vrát'anje domuom*, Hrvatski kulturni Savez u Slovačkoj, Bratislava

Benčić, Nikola (1998): *Književnost gradišćanskih Hrvata od XVI. stoljeća do 1921.*, Zagreb

Benčić, Nikola (2010): *Književnost gradišćanskih Hrvata od 1921. do danas*, Trajštof

Bintinger, Fridrik (1990): *Na kratki*, ur. Franjo Bauer, Hrvatsko štamparsko društvo u Gradišću, Željezno

Blazović, Augustin (1967): *Od Vulke u Velebit*, Hrvatsko štamparsko društvo, Željezno

Blazović, Augustin (1983): *Tri drame*, Hrvatsko štamparsko društvo u Gradišću, Željezno

Blazović, Augustin (1991): *Slike i sudbine*, Hrvatsko štamparsko društvo u Gradišću, Željezno

Blažević, Ivan (1996): *Proza*, ur. Nikola Benčić, Hrvatsko štamparsko društvo, Željezno

Böles, Matilda (1992.): *Jantarska ciesta*, Pečuh

Čenar, Jurica (1983): *Misi misli*, Matrštof, Izd. Jurica Čenar

Čenar, Jurica (1992): *Mi svi*, Hrvatsko štamparsko društvo, Željezno

Čenar, Jurica (1993): *Svojemu svoj*, Hrvatsko štamparsko društvo, Željezno

Hajszan, Robert (ur.) (1995): *Panonska lirika*, Panonski institut, Pinkovac

Horvat, Ignac (1947): *Iz naše stare gore*, Hrvatsko nakladničko društvo, Beč

Horvat, Ignac (1965): *S perom kroz selo i život*, Hrvatsko štamparsko društvo, Željezno

Horvat, Ignac (1974): *Hiža rasipana po svitu*, Hrvatsko štamparsko društvo, Željezno

Horvath, Ignac (1927): *Veliki i mali. Crte i slike*, Vlačica naklada, Beč

Jandrišević, Petar (1978): *Sličice*, prir. Ferdinand Mühlgassner i Feri Sučić, Hrvatsko štamparsko društvo, Željezno

Jordanić, Martin (1982): *Dok nas smrt ne razluči (Prilika iz Gradišća)*, Hrvatsko štamparsko društvo, Željezno

Karal, Mate (2000): *Crtime iz seoskoga žitka*, prir. Nikola Benčić, Hrvatsko štamparsko društvo, Željezno

Klemenčić, Ingrid (ur.) (2018.): *Kalendar Gradišće i ljetopis gradišćanskih Hrvatov za obično ljeto 2019.*, Hrvatsko štamparsko društvo, Željezno

Kokošić, Štefan (1999), *Vrime teče*, Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću, Željezno

Meršić Miloradić, Mate (1978): *Jačke*, ur. Nikola Benčić, Hrvatsko štamparsko društvo, Željezno

Miloradić, Mate (1933): *Zibrane jačke s kimi je va ljubavi zabavljaj svoju braću Hrvate*, ur. Martin Meršić st., Izdanje Hrv kulturnoga društva

Pokorný, Viliam (1997): *Ča dan donesie*, Hrvatski kulturni savez u Slovačkoj, Bratislava – Devinsko Nuovo Selo

Pokorný - Tica, Viliam (2006): *Nuovo Selo se smije*, Hrvatski kulturni savez u Slovačkoj, Bratislava

Schoretits, Ana (1989): *Ravno*, Verlag Nentwich, Eisenstadt

Schoretits, Ana (1996): *O Bog / Stari vuk*, Hrvatski kulturni i dokumentarni centar, Željezno

Schoretits, Ana (2015): *Blizu je vrime*, Hrvatsko kulturno društvo, Željezno

Schoretits, Ana (2016): *Ne znati, odakle smo*, Edition Lex Liszt, Oberwart

Sinković, Ferdinand (1982): *Otajni ribolov*, Vlastita naklada, Pinkovac

Slavić, Anton (2007): *Plajgorski zvoni*, Croatica, Budimpešta

Škrapić, Lajoš (1996): *Obračun*, Nakladni zavod »Etnikum«, Budimpešta

Škrapić, Lajoš (2012): *Po dugoj cesti*, Hrvatska samouprava Petrovo Selo, Petrovo Selo

Šoretić, Ana (1998): *Zamotana duša*, Hrvatsko štamparsko društvo, Željezno

Tažky, Petar (1995): *Ferije na Dobrom Polju*, Hrvatsko štamparsko društvo, Željezno

Tažky, Petar (2018): *Moj rodni kraj (Dom koga nij), Kalendar Gradišće i ljetopis gradišćanskih Hrvatov za obično ljeto 2019.*, Željezno, 2018., str. 95.-97.

Vašak, Milo (1989), *Va Frielištofi*, Vlastita naklada

Weidinger, Joško, *Prik plota*, Hrvatsko štamparsko društvo, Željezno

Zeichmann, Doroteja (1999): *Mrtvi na odmoru*, Hrvatsko štamparsko društvo, Željezno

Zeichmann, Doroteja (2013): *Želja. Kratka proza*, Hrvatski kulturni i dokumentarni centar, Željezno

LITERATURA I PRIRUČNICI

Babić. Stjepan i sur. (1991): *Povijesni pregled, glasovi i oblici*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Globus, Zagreb

Bencsics, Nikolaus i sur. (1991): *Gradišćanskohrvatsko-hrvatsko-nimški rječnik*, Zagreb – Eisenstadt,.

Benčić, Nikola (1998): *Književnost gradišćanskih Hrvata od XVI. stoljeća do 1921.*, Zagreb

Skok, Petar (1971-1974): *Etimologijski rječnik*, I-IV., prir. Valentin Putanec, JAZU, Zagreb

Vulić, Sanja (2001): »Jezična analiza književnoga djela Viliama Pokornog«, *Čakavska rič*, god. XXIX, br. 1., Split, str. 37-46.

Vulić, Sanja (2018): »O tvorbeno motiviranim imenicama u pjesmama Mate Šinkovića«, u: Sanja Vulić, *Jedinstvo različitosti. Radovi iz hrvatske filologije*, Književni krug, Split, str. 177.-181.

Vulić, Sanja (2019): Jezik gradišćanskohrvatske književnosti, u: *Gradišćanskohrvatski govori. 1. svezak. Hrvatska rič gradišćanskih Hrvatov*, ur. Nikola Bencsics, Hrvatski kulturni i dokumentarni centar, Eisenstadt/Željezno, 2019., str. 329.-387.

FORMATION-MOTIVATED WORDS IN CONTEMPORARY LITERARY WORKS OF BURGENLAND CROATS

Summary

Although it is believed that the history of Burgenland-Croatian literature (i.e. until 1921 it was called the literature of Western Hungarian Croats) dates back to the 16th century, fiction in the Croatian language has been continuously developing since the early 20th century, more precisely since 1903 when Mate Karal began publishing his short prose lines in the *Kalendar svete Familije/ Holy Family Calendar*. Since the language of Burgenland-Croatian literature is largely based on Chakavian features, Chakavian scholars find it interesting at all language levels. This paper analyses creatively motivated words in Burgenland-Croatian literary works over a hundred-year period, from the beginning of the 20th century onwards.

Key words: *word formation; literature; Burgenland Croats*

LA FORMAZIONE DELLE PAROLE NELLE OPERE LETTERARIE CONTEMPORANEE NEL CROATO DI GRADIŠĆE

Sommario

Sebbene si ritenga che la storia della letteratura croata di Gradišće (overossia fino al 1921 della letteratura dei Croati dell'Ungheria occidentale) risalga già al 16 secolo, le belle lettere in lingua croata si sviluppano ininterrottamente dai primi del 20 secolo, più esattamente dall'a 1903 quando Mate Karal iniziò a pubblicare i suoi brevi testi in prosa nel *Kalendar svete Familije / Calendario della Santa Famiglia*. Fondandosi la lingua letteraria dei Croati di Gradišće in gran parte su caratteristiche ciacave, per gli studiosi di ciacavo è interessante a tutti i livelli linguistici. In questo lavoro si analizza la formazione delle parole nelle opere letterarie dei Croati di Gradišće nell'arco di un centinaio di anni, dai primi del 20 secolo in poi.

Parole chiave: *formazione delle parole; letteratura; Croati di Gradišće*

Podatci o autorici:

Prof. dr. sc. Sanja Vulić prodekanica je za međunarodnu suradnju na Fakultetu hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Predaje studentima na Odsjeku za kroatologiju te na Odsjeku za demografiju i hrvatsko iseljništvo. Voditeljica je projekta *Suradnja s hrvatskim autohtonim zajednicama u dijaspori* i voditeljica Ljetne škole hrvatskoga jezika i kulture za nastavnike i studente hrvatskoga jezika iz dijaspore, koja se održava na otoku Krku. Autorica je ili suautorica 12 knjiga. Usto je objavila 475 znanstvenih i stručnih radova te oko 500 kraćih tekstova.